

Dôvodová správa

Na základe stretnutia županov KSK a maďarskej BAZ župy, na ktorom prerokovali základné rámce iniciatívy vytvorenia Európskeho zoskupenia územnej spolupráce (EZÚS), predkladáme zámer na vstup do pripravovaného zoskupenia 4 žúp. Ide o slovenský KSK, maďarskú BAZ župu, poľské Podkarpatské vojvodstvo a ukrajinskú Zakarpatskú oblasť.

Cieľom EZÚS má byť hlavne podpora rozvoja Pobaltského koridoru, ktorý by mal zabezpečiť prepojenie v smere sever - juh a tým presmerovať časť tovarových tokov do prihraničných regiónov pozdĺž Shengenskej hranice. Očakávaným dopadom je rozvoj týchto zaostávajúcich regiónov, ktoré sa ako prihraničné regióny rozvíjajú pomalšie aj v dôsledku svojej polohy v blízkosti Shengenskej hranice. Hlavné tovarové toky idú v súčasnosti v smere východ - západ. Po realizácii Dunajskej stratégie, v rámci ktorej je plánované predĺženie širokorozchodnej trate až po Viedeň, by sa KSK ocitol mimo týchto hlavných tovarových tokov, čo by mohlo spôsobiť jeho ďalšie zaostávanie. Plnohodnotným riešením tohto problému je dobudovanie Pobaltského koridoru na úroveň Európskej siete koridorov TEN-T, v spojitosti s pripravovaným terminálom intermodálnej dopravy na Bočiari a existujúcou širokorozchodnou traťou na Ukrajinu.

Na základe tejto iniciatívy bude nasledovný proces postupného vzniku zoskupenia:

1. príprava a podpísanie Memoranda o zámere založiť EZÚS,
2. príprava spoločenskej alebo zakladacej zmluvy EZÚS vrátane stanov zoskupenia a ich následná ratifikácia v zastupiteľstvách žúp,
3. príprava medziregionálnej (nadregionálnej) stratégie EZÚS a jej následná ratifikácia v zastupiteľstvách žúp.

V prvej časti materiálu uvádzame základné informácie o existujúcich EZÚS v EÚ. Do pozornosti dávame mapku Výboru regiónov na str. 5 materiálu ktorá dokumentuje, že jestvujúce EZÚS vznikli prevažne v prihraničných regiónoch. V druhej časti materiálu popisujeme proces vzniku zámeru KSK na vstup do EZÚS.

1. Európske zoskupenie územnej spolupráce (EZÚS) a jeho ciele

Dňa 5. júla 2006 bolo prijaté nariadenie 1082/2006 o EZÚS. Návrh na vytvorenie EZÚS vzišiel z politického uznania právnej formy, v rámci ktorej by mohli spolupracovať verejné, ako aj súkromné orgány z rozličných členských štátov. Táto potreba bola mimoriadne citeľná, keď sa pri cezhraničných projektoch využívali aj verejné výdavky. V roku 2010 sa EZÚS ocitli v zmenenom politickom prostredí v porovnaní so situáciou, ktorá vládla, keď bolo nariadenie o EZÚS pripravované, propagované a úspešne prijaté. Prijatím Lisabonskej zmluvy sa „**územná súdržnosť**“ a „**hospodárska a sociálna súdržnosť**“ stala jedným z hlavných cieľov EÚ a samotný nástroj EZÚS bol vytvorený vyslovene na účel „územnej spolupráce“. Programovacie obdobie 2007 – 2013 pre štrukturálne fondy v súčasnosti naplno funguje a dokazuje narastajúcu tendenciu regionálneho prístupu v EÚ pri plánovaní a realizácii programov, čo predstavuje nové príležitosti aj pre EZÚS. V súčasnosti sa pripravuje revízia Nariadenia 1082/2006 o EZÚS, ktorá rozšíri niektoré oblasti spolupráce a právomoci EZÚS (napr. účasť verejných podnikov v EZÚS, spolupráca so súkromnými subjektmi, vyberanie poplatkov za infraštruktúru a pod.) a navrhne zjednodušenie podmienok registrácie EZÚS

Takmer všetky členské štáty prijali začiatkom roka 2011 vnútroštátne právne ustanovenia o EZÚS. Slovenská republika prevzala Nariadenie do vnútroštátnej legislatívy zákonom č. 90/2008 Z. z. o európskom zoskupení územnej spolupráce a o doplnení zák. č. 540/2001 Z. z. o štátnej štatistike v znení neskorších predpisov. Iba v 3 krajinách so silne federálnou štruktúrou neboli ešte niektoré časti legislatívy prijaté, Malta zatiaľ Nariadenie nevykonáva. Do EZÚS sa rozhodli zapojiť partneri z 11 členských štátov. V roku 2011 sa počet EZÚS zvýšil a pripravuje sa značný počet ďalších. Pohľad na mapu EÚ ukazuje, že počet vytvorených a pripravovaných EZÚS je približne 40, pričom tie, ktoré sú už zriadené, zoskupujú viac ako 350 miestnych a regionálnych samospráv zastupujúcich 20 miliónov Európanov.

EZÚS je právnym nástrojom, ktorý umožňuje cezhraničnú, nadnárodnú a medziregionálnu spoluprácu. Predstavuje významný krok k zavedeniu práva regionálnych a miestnych orgánov na cezhraničnú spoluprácu. EZÚS je prvým útvarom, ktorý umožňuje zoskupenie samospráv rôznych členských štátov **bez predchádzajúceho podpísania medzinárodnej dohody ratifikovanej národnými parlamentmi**. Zainteresovaným stranám poskytuje nielen stabilný rámec spolupráce, ale aj široké možnosti na základe jeho právnej subjektivity, flexibility a uplatniteľnosti v rôznych oblastiach politiky EÚ. Cieľom EZÚS je cestou spolupráce posilňovať hospodársku, sociálnu a územnú súdržnosť.

EZÚS má právnu subjektivitu a spôsobilosť na právne úkony. V každom členskom štáte má najširšiu právnu spôsobilosť, aká sa priznáva podľa vnútroštátneho práva členského štátu právnickým osobám. Môže najmä nadobúdať a scudzovať hnutel'ný aj nehnuteľný majetok a zamestnávať zamestnancov a môže mať procesnú spôsobilosť, t. j. byť účastníkom konania. EZÚS vykonáva úlohy, ktoré mu zverili jeho členovia. Úlohy EZÚS stanovujú členovia tak, aby tieto úlohy patrili do rozsahu právomocí členov EZÚS, podľa príslušného vnútroštátneho práva každého člena. Úlohy EZÚS sa konkrétne obmedzujú v prvom rade **na vykonávanie programov alebo projektov územnej spolupráce spolufinancovaných Spoločenstvom** prostredníctvom Európskeho fondu regionálneho rozvoja, Európskeho sociálneho fondu a/ alebo Kohézneho fondu.

Po približne 3 a pol roku skutočného rozvoja EZÚS (prvé zoskupenie vzniklo v roku 2008) už môžeme pozorovať určité geografické modely a lokality z hľadiska rozvoja EZÚS:

- **Španielsko – Francúzsko – Portugalsko** – hlavným motivačným faktorom je dlhá tradícia spolupráce. Proces nepretržitého rozvoja sa tu spája s výrazne podobnými črtami v jazyku, kultúre a rozsiahlou politickou podporou založenou na zmluvách, ktoré viedli k vytvoreniu rôznych predchodcov EZÚS,
- **Belgicko – Luxembursko – Francúzsko – Nemecko** – Od 50. rokov tu možno pozorovať nepretržitý proces integrácie hospodárstva a obyvateľstva. V tejto husto obývanej a vysoko integrovanej oblasti vzniklo od roku 2006 viacero EZÚS zameraných na vytváranie stratégií, rozvíjanie a realizáciu projektov, ktorých cieľom je správa cezhraničných území a aglomerácií,
- **Maďarsko – Slovensko** – EZÚS vystupuje ako hybná sila iniciatív miestneho a regionálneho rozvoja. Spoločným znakom všetkých EZÚS je silná závislosť od financovania v rámci projektov európskej územnej spolupráce.
- **Stredozemie** – EZÚS je nástrojom na konsolidáciu štruktúr voľnej spolupráce zameranej na podporu kultúrnej výmeny, politického dialógu a presadzovania spoločných záujmov na úrovni EÚ.

Počet založených EZÚS k 31.12.2011, Zdroj: Výbor regiónov

Funkcie jestvujúcich EZÚS je možné rozdeliť takto:

- širšie iniciatívy na vypracovanie politických opatrení, tvorbu stratégií a krokov, ktoré môžu súvisieť so stratégiou Európa 2020 – prevažná väčšina EZÚS pracuje na širokej škále tém. Tento druh EZÚS skúma a konsoliduje nové spôsoby riadenia a súdržnosti. Vyznačuje sa otvorením politickej diskusie medzi aktérmi, ktorí sa predtým neschádzali pravidelne. Nepriamo sa pokúšajú preniesť sa nad výhradné miestne záujmy a snažia sa prispieť k širšej rozvojovej stratégii,
- riadenie programov európskej územnej spolupráce: jedno EZÚS vystupuje ako riadiaci orgán mnohostranného programu cezhraničnej spolupráce, do ktorého sú zapojené 4 členské štáty (Grande Région – FR, DE, BE, LU),

- poskytovanie verejných služieb: napr. EZÚS Hospital de la Cerdanya riadi nemocnicu, EZÚS Duero – Douro plánuje spojiť svoje obecné sociálne služby.

1.1. Príležitosti EZÚS je možné stručne charakterizovať ako:

- možnosť **delegovať na EZÚS riadenie operačných programov** týkajúcich sa územnej spolupráce, pričom by im členské štáty prenechali úlohy riadiaceho orgánu a spoločného technického sekretariátu;
- **posilnenie cezhraničnej spolupráce** prostredníctvom spoločných miestnych a regionálnych iniciatív, posilnenie nadnárodnej spolupráce prostredníctvom akcií prispievajúcich k integrovanému územnému rozvoju naplňajúcemu priority Spoločenstva a na posilnenie medziregionálnej spolupráce a výmeny skúseností na príslušnej územnej úrovni;
- konsolidácia súdržnosti prostredníctvom väčšej a lepšej územnej spolupráce v rámci Európskej únie, **inštitucionalizácia územnej spolupráce**;
- EZÚS ponúkajú zaujímavé perspektívy aj ako „laboratóriá“ **viacúrovňového riadenia**, o akom hovorí biela kniha Výboru regiónov. EZÚS vhodného rozsahu, ako napríklad tie, ktoré sa zaoberajú opatreniami na makroregionálnej úrovni, by mohli pomôcť pri uzatváraní „**partnerských dohôd o rozvoji a investíciách**“, ktoré Komisia uvádza v oznámení o preskúmaní rozpočtu z 19. októbra 2010 ako nástroje vykonávania stratégie Európa 2020, ktoré sa však bohužiaľ momentálne obmedzujú na vzťah Komisia – členské štáty.

2. Zámer KSK založiť EZÚS.

Tento zámer nie je nový. Už 11. marca 2011 sa konalo z iniciatívy BAZ župy v Miškolci prvé pracovné stretnutie s cieľom vytvoriť v spolupráci žúp Európske zoskupenie územnej spolupráce. Na pracovnom stretnutí boli prítomní zástupcovia 5 žúp, ako budúcich zakladajúcich členov EZÚS - BAZ župa, Nógrad župa, Heves župa, KSK a BBSK.

Zámer založiť EZÚS vyplynul z predchádzajúcej dlhoročnej spolupráce, ktorú položila Rámcová dohoda o spolupráci uzatvorená medzi štyrmi regionálnymi samosprávami KSK, BBSK, B-A-Z a Nógrad dňa 7.4.2007, a to v oblastiach hospodárskeho rozvoja, rozvoja cestovného ruchu, rozvoja dopravnej a informačnej infraštruktúry a životného prostredia.

Spolupráca žúp sa zintenzívnila v programovacom období 2004 – 2006 v oblasti prípravy spoločných projektov v cezhraničnej spolupráci a pokračovala v programovacom období 2007 – 2013 najmä prostredníctvom programov cezhraničnej spolupráce HU – SK a ENPI HU-SK-RO-UA. Medzi župami sa zintenzívnili kontakty, pracovné rokovania a stretnutia pri príprave ale aj realizácii spoločných projektov.

Na základe rokovaní, ktoré sa uskutočnili v priebehu roka 2011 predložila BAZ župa partnerom na pripomienkovanie návrh Dohovoru o vytvorení EZÚS ako obchodnej spoločnosti s ručením obmedzeným, ktorý predstavuje prvý krok ku inštitucionalizácii doterajšej spolupráce prostredníctvom nástroja EZÚS. Zakladajúcimi členmi EZÚS podľa návrhu Dohovoru mali byť: BAZ župa, Nógrad župa za maďarskú stranu a KSK a BBSK za slovenskú stranu. Tieto rokovania však neboli ukončené z dôvodu, že chýbala spoločná nadregionálna stratégia, na základe ktorej by župy rozvíjali ďalej vzájomnú spoluprácu.

Základným cieľom EZÚS mala byť podpora cezhraničnej spolupráce na svojom území za účelom posilnenia hospodárskej a spoločenskej kohézie, vypracovaním experimentálnych projektových modelov napomáhať k zlepšeniu kvality života obyvateľov

a prispieť k zníženiu regionálnych rozdielov a v neposlednom rade k rozvoju miestneho pracovného trhu. Ako hlavné kľúčové oblasti spolupráce boli navrhnuté:

- projektový a programový manažment, strategické plánovanie,
- hromadná doprava,
- poskytovanie zdravotnej starostlivosti,
- vzdelávanie,
- odpadové hospodárstvo
- energetické služby,
- krízové riadenie;
- turistický destinačný manažment,
- podpora investícií,
- vytvorenie cezhraničnej logistickej a priemyselnej zóny.

Návrh Dohovoru z maďarskej strany predpokladal, že sídlom EZÚS má byť Maďarsko, Miškolc. Návrh skráteného názvu v slovenskom jazyku: Tatry – Mátra - Bükk EZUS.

Začiatkom roku 2012 navštívila delegácia KSK Podkarpatské vojvodstvo s cieľom hľadať styčné body budúcej spolupráce. Ako jeden z nosných bodov v oblasti regionálneho rozvoja bola poľskou stranou navrhnutá spolupráca na Via Carpatia, ktorú KSK plánoval pod názvom Pobaltský koridor. V rámci tejto iniciatívy v KSK mali byť využité dve komparatívne výhody KSK a to širokorozchodná trať na Ukrajinu a pripravovaný verejný terminál intermodálnej dopravy na Bočiari financovaný z Kohézneho fondu EÚ, ktorý v súčasnosti projektuje ministerstvo dopravy a investorom budú Železnice SR. Dobudovanie Pobaltského koridoru na úroveň dopravného koridoru EÚ v profile TEN-T má zabezpečiť prepojenie v smere sever - juh a tým presmerovať časť tovarových tokov do prihraničných regiónov pozdĺž Shengenskej hranice. Očakávaným dopadom je rozvoj týchto zaostávajúcich regiónov, ktoré sa ako prihraničné regióny rozvíjajú pomalšie aj v dôsledku svojej polohy v blízkosti Shengenskej hranice. Hlavné tovarové toky idú v súčasnosti v smere východ - západ. Po realizácii Dunajskej stratégie, v rámci ktorej je plánované predĺženie širokorozchodnej trate až po Viedeň, by sa KSK ocitol mimo týchto hlavných tovarových tokov, čo by mohlo spôsobiť jeho ďalšie zaostávanie. Dobudovanie Pobaltského koridoru je teda plnohodnotným riešením tohto problému.

Prirodzeným vyústením rokovaní s BAZ župou v Maďarsku a Podkarpatským vojvodstvom v Poľsku bolo zjednotenie oboch iniciatív a dohoda na spoločnej podpore dobudovania Pobaltského koridoru na úroveň TEN-T. Na základe stretnutia županov KSK a maďarskej BAZ župy 29.3.2012 existuje politická vôľa založiť EZÚS na realizáciu uvedenej stratégie. Na základe týchto skutočností vznikol zámer KSK na vstup do EZÚS, ktorý sa uchádza o podporu Zastupiteľstva KSK. Ak tento zámer získa podporu v zastupiteľstve Úrad KSK zaháji rokovania na pracovnej úrovni k príprave Memoranda o spolupráci medzi KSK, maďarskou BAZ Župou, poľským Podkarpatským vojvodstvom a Zakarpatskou oblasťou na Ukrajine. Predpokladané ďalšie kroky po podpise memoranda budú nasledovné

1. príprava spoločenskej zmluvy EZÚS vrátane stanov zoskupenia a ich následná ratifikácia v zastupiteľstvách žúp,
2. príprava medziregionálnej (nadregionálnej) stratégie EZÚS vychádzajúcej z iniciatívy dobudovania Pobaltského koridoru a následná ratifikácia stratégie v zastupiteľstvách žúp.

Kraj	Rozloha (v km ²)	Populácia (Obyv)	Hustota obyvateľstva (Obyv/km ²)	Pomer veľkosti územia k EZUS (%)
KSK	6 755	778 120	115,00	15,1
BAZ	7 247	692 771	96,00	16,2
Podkarpatské vojvodstvo	17 926	2 098 000	117,00	40,1
Zakarpatská oblasť	12 800	1 245 500	97,30	28,6
SPOLU EZUS	44 728	3 568 891	79,79	100,0

Ekonomické ukazovatele – HDP (údaje k 31.12.2008)

	Hrubý domáci produkt (mil. €)	Hrubý domáci produkt na obyvateľa (tisíc €)
KSK	7 895	10 193
BAZ	4 480	6 116
Podkarpatské vojvodstvo	13 846	6 600
Zakarpatská oblasť	746	601
EZUS	26 967	23 510

Sídlné štruktúry

	Počet sídiel podľa počtu obyvateľov				Sídla s populáciou viac ako 50 000	Spolu
	1-499	500-1999	2000- 49999	50000-		
KSK	176	218	45	1	Košice	440
BAZ	135	161	40	1	Miskolc	337
Podkarpatské vojvodstvo				4	Rzeszów, Przemyśl, Stalowa Wola,	
Zakarpatská oblasť	164	286	142	2	Užhorod, Mukačevo	594
EZUS						

Zamestnanosť (údaje k 31.12.2010)

	Miera zamestnanosti (%)	Miera nezamestnanosti (%)	Celkový počet registrovaných zamestnancov (v tis.)
KSK	47,70	15,50	304,60
BAZ	42,00	17,30	218,30
Podkarpatské vojvodstvo	45,60	15,10	142,26
Zakarpatská oblasť	58,70	8,20	537,80
EZUS	48,50	14,03	1 202,96